

תולדות ג

רש"י א הכרח אז דער פסוק מיינט דאָ
נאָך ברכות — פון וואָנען איז די ראי' אז
דאָס זיינען דווקא די צוויי ברכות
וואַעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך?
נוסף לזה: דעם ענין און תוכן פון
וואַעשך לגוי גדול? געפינט מען
בברכות אברהם בלשונות פון מער
הדגשה אין ריבוי מופלג — ולדוגמא
וואָס דער אויבערשטער האָט געזאָגט צו
אברהם'ען: ושמתי את זרעך כעפר
הארץ גוי'ה, הרבה ארבה את זרעך
ככוכבי השמים גוי'ה.¹⁰

[און ס'איז שווער צו פאַרענטפערן אז
די ברכות ... כעפר הארץ אָדער
... ככוכבי השמים זיינען נאָר אַ תיאור
בפירי הכמות פון דער ברכה, וואַעשך

(7) בדפוס שני דרש"י (וכן בכמה כתי' הובא
בפרש"י רק, וואַעשך לגוי גדול. אבל גם שם ממשיך
ידיהו אותן הברכות כר' בלשון רבינו. וראה לקמן
בפנים סעיף ג והערה 20.

(8) בגורא כאן: סי' כי שאר ברכות ואברהם
מברכיך שהוא נאמר על אברהם איך יתן אותו
ליעקב. אבל לכאורה בלאהי מובן שאין הכוונה
לברכות הנ"ל כיון שכבר ברכו בברכות אלו (כו),
(כט).

(9) לך יג, טו.
(10) וירא כב, יז. וראה שם טו, ה. ובפ' ח"ש
בברכת לבן כר לרבקה (כד, ט) מפורש בפרש"י שם
את זרעך תקבלו אותה ברכה שנאמר לאברהם
בהר המורי הרבה ארבה את זרעך גי יהי רצון
שיהא אותו הזרע ממך כו". אבל י"ל כי שם מודגש
בלשונם, לאלפי רבבה — הריבוי בכמות. וראה
לקמן בפנים.

(י) בדפוס שני נראה דפרש"י זה אינו ד"ה בפ"ע,
אלא בא בהמשך ובאמצע פרש"י (שלפנינו הוא)
בפסוק שלפניו, יברך אותך ברכת אברהם שאמר
ואעשך כו" (שארן ריוח ונקודה לפני התיבות. ברכת
אברהם ולאחריהם כרגיל בו בדי' חדש).

א. בא דער ברכה וואָס יצחק האָט
געבענטשט יעקב'ן ווען ער האָט אים
געשיקט קיין פדון ארם, שטייט אין
פסוק: ויתן לך את ברכת אברהם. איז
רש"י מעתיק די ווערטער, את ברכת
אברהם און איז מפרש: שאמר לוי
וואַעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך,
יהיו אותן ברכות כו" (כדלקמן ס"ד).

איז דאָ ניט פאַרשטאַנדיק:

(א) דער פסוק דאָ איז אליין ממשיך
ומפרש וואָס ברכת אברהם איז —
לרשתך את ארץ מגורייך — היינט (א)
פאַרוואָס דאָרף דאָ רש"י בכלל זיך
אַפּשטעלן און מפרש זיין? און (ב) נאָך-
מער: רש"י איז גאָר מפרש, אז מיט
ברכת אברהם ווערן געמיינט אַנדערע
ברכות (וואַעשך לגוי גדול והתברכו
בזרעך), ניט די ברכה וואָס שטייט דאָ
מפורש אין פסוק?

(ב) אפילו אויב מאיזה טעם שיהי' האָט

- (1) פרשתנו כה, ד.
- (2) בדפוס ראשון ושני וכמה כתי' רש"י ליתא
תיבת, לר'.
- (3) לך יב, ב.
- (4) וירא כב, יח.
- (5) ראה מדרש לקח טוב עה"פ: ויתן לך את
ברכת אברהם זו נחלת הארץ. וברלב"ג עה"פ: כי
ממך יהי הזרע אשר יעצ הש' יתע' לאברהם שירש
הארץ. וצע"ק דהרי מפורש זה בקרא.
- (6) בדפוס שני דרש"י הלשון בסיום פרש"י, ממך
יצא אותו הזרע הירש את הארץ (ואח"כ בא הפסק
נקודות המצייני ד"ה חדש, וממשיך) לרשתך את
ארץ מגורייך ובב' כתי' רש"י (שתח"י) מוסיף על
לשון רש"י (כפי שהוא לפנינו) ונתתי לך ולזרעך
אחריו ממך יצא אותו הזרע הירש את הארץ
לרשתך את ארץ מגורייך.
- אבל ברוב הדפוסים וכן בדפוס ראשון (ושאר
כתי' שתח"י) ליתא.

יצחק זאגט אז ער גיט יעקב'ן די ברכות וואס ער גופא האט זיי באקומען.¹⁴

ב. בנוגע דעם וואס רש"י לערנט אז „ברכת אברהם" מיינט ניט ירושת הארץ, זאגן מפרשים¹⁵ אז דער טעם דערפון איז ווייל ירושת הארץ „מתנה היא ולא ברכה".

[ויש להוסיף בזה¹⁶ (פארוואס רש"י וויל ניט לערנען אז „את ברכת אברהם" מיינט דעם המשך הכתוב „לרשתך את ארץ מגורריך"), ווייל דער פסוק גופא איז דאך מסיים „אשר נתן אלקים לאברהם", ד.ה. דער אויבערשטער האט שוין אָפּגעגעבן צו אברהם'ען. ובמילא איז ניט מתאים צו זאגן „ויתן לך את ברכת אברהם", בשעת אז אויך בא אברהם איז שוין דאס געווען (ניט קיין ברכה אויף להבא, נאך) א נתינה בפועל — בעבר].

עס פאדערט זיך אבער ביאור: כשם ווי מ'לערנט ביי „ואעשך לגוי גדול" (וואס דער אויבערשטער האט צוגע-זאגט אברהם'ן), אז דאס איז געווען יצחק'ס ברכה צו יעקב'ן, מיינענדיק דערמיט אז די הבטחה זאל נתקיים ווערן ביי יעקב ובניו — קען מען דאך אזוי לערנען אויך בנוגע ירושת הארץ: וויבאלד אז לפועל איז (לפי פשוטו) די לאנד נאך ניט אָפּגעגעבן געווארן צו אברהם'ען, ס'איז נאך וואס „אמירתו של הקב"ה כאילו היא עשויה"¹⁷, איז די

לגוי גדול" וואס איז די עיקר ועצם הברכה — און רש"י ברענגט דעם כלל ועיקר הברכה און ניט די פרטים —

ווייל (א) ס'איז כלל ניט גלאטיק, ווייל פון דעם גופא וואס די הבטחות „ושמתי גוי כעפר הארץ" און „ארבה גוי ככוכבי השמים גוי" — האט דער אויבערשטער אויסגעטיילט אלס באזונדערע ברכות, איז מוכח אז אין זיי איז דא א הוספה מיוחדת אויף דער ברכה „ואעשך לגוי גדול" (ווי ס'איז מובן אויך בפשטות, אז מיט „גוי גדול" קען מען מיינען אויך אזא ריבוי וואס איז קלענער און קען אפילו ניט פארגליכן ווערן צו „עפר הארץ" אדער „כוכבי השמים"). ועוד ועיקר (ב) אויך ביי ישמעאל איז גע-זאגט געווארן די ברכה פון „גוי גדול" —

און עפ"י יומתק דער הכרח פון די ברכות „כעפר הארץ" און „כוכבי השמים" — א ברכה נוספת ומיוחדת¹², ווייל דאס איז נאך פאר בני אברהם יצחק ויעקב].

ג. נאך מער תמי': לכאורה איז גאָר דא א הכרח צו זאגן אז דער פסוק דא מיינט בדוקא ניט די צוויי ברכות, וואָרום די ברכות זיינען אויך געזאגט געווארן (פריער) צו יצחק'ן¹³. „והרביתי את זרעך ככוכבי השמים גוי" והתברכו בזרעך כל גויי הארץ" — איז פארוואס האט יצחק געדארפט בענטשן ייִקב'ן מיט ברכת אברהם, בעת אז ער איז גע-בענטשט געווארן מיט די זעלבע ברכות? ס'איז דאך מער מתאים ווען

(11) לך יו, כ.

(12) אף שגם בישמעאל נאמר ע"י המלאך (טו, י"ד): הרבה ארבה את זרעך ולא יספר מרוב — אבל לא הושוו לעפר הארץ, חול הים או ככוכבי השמים.

(13) פרשתנו טו, ד.

(14) ואף שגם ירושת הארץ נאמרה ליצחק (שם), הרי ממשיך חיבה השייכות לאברהם — והקמות את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך.

(15) ראים וגו'. וראה באר יצחק כאן מה שמפרש בדברי הראים.

(16) ואולי זוהי כוונת הראים והגויא.

(17) פרשי לך טו, יח. משאכ בביר (פמיד, כב): מאמרו של הקב"ה מעשה. וראה בארוכה לקריש חסי' ע' 204 ואילך, ושינ.

ד. ווייטער איז רש"י ממשיך: "יהיו אותן ברכות האמורות" בשבילך, ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך".

איז אינגאנצן ניט פארשטאנדיק — וואס גיט צו די אריכות הלשון? ס'איז פשוט של מקרא בפשטות אז די ברכות, ואעפ"ך לגוי גדול והתברכו בזרעך, וואס רש"י ברענגט אלס, ברכת אברהם, באציען זיך צו "ויתן לך" — ליעקב?

[בדוחק קען מען זאגן אז דאס וואס רש"י זאגט, יהיו אותן ברכות האמורות בשבילך" (ווי מפרשים²¹ זיינען מסביר כוונת רש"י), אז "ויתן לך את ברכת אברהם" מיינט אז ער גיט די ברכות אפ יעקב'ן, ניט אז יעקב זאל געבענטשט ווערן מיט ברכות וועלכע זיינען ענליכע צו ברכת אברהם, וואס דעמאלט קענען די ברכות (ברכת אברהם) אוועק-געגעבן ווערן צו אז אנדערן.

אבער דער המשך וסיום הלשון, ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך איז בלויז א כפל, וואס איז שוין מובן פון "יהיו אותן ברכות האמורות בשבילך".

אויך דארף מען פארשטיין: וויבאלד רש"י איז מפרש די ווערטער, ברכת אברהם, פארוואס איז ער מעתיק פון פסוק אויך דעם ווארט, את²².

ברכה" — אז דעם אויבערשטנס הבטחת הנתינה פון א"י צו אברהם'ען זאל אויסגעפירט ווערן בפועל ביי יעקב ובניו, אז זיי זאלן זיין די וואס וועלן ירשנען א"י בפועל¹⁸.

[און אויב דער הכרח וואלט געווען (בלויז) פון המשך הכתוב, וואלט רש"י מעתיק געווען ניט נאר די ווערטער, את ברכת אברהם, נאר אויך דער המשך הכתוב¹⁹: אדער עכ"פ מרמז געווען אויף זיי מיט צוגעבן, וגו'].

ג. לכאורה וואלט מען געקענט זאגן אז מיט, ואעפ"ך לגוי גדול והתברכו בזרעך, וואס רש"י ברענגט, ווערן ניט געמיינט דוקא די צוויי ברכות, נאר זיי זיינען כולל אלע ברכות וואס דער אוי-בערשטער האט געבענטשט אברהם'ען (וועלכע שטייען צווישן די צוויי — ואעפ"ך לגוי גדול איז די ערשטע ברכה פון דעם אויבערשטן צו אברהם'ען און, והתברכו בזרעך — די לעצטע).

עס איז אבער מובן דער דוחק שבזה (א) רש"י וואלט געדארפט לכל הפחות מרמז זיין אז ער מיינט אויך אלע ברכות אינצווישן: ועוד ועיקר (ב) רש"י פירט אויס (כדלקמן), ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך, וואס דערפון איז מובן, אז ער מיינט דוקא די צוויי ברכות²⁰.

הא ציון לכרח הראשונה הנאמרת לאברהם, אבל הכוונה לכל הברכות כהמשך הלשון, אותן ברכות". (21) כיה בדפוסים שלפנינו. בדפוס ראשון, הברכות אמורות, ולכאורה כצ"ל. ובכמה כת"י, הברכות האמורות, וכיה ברא"ם. בדפוס שני וכמה כת"י, ברכות אמורות.

(22) ראה לעיל הערה 6, 20 — שינוי גירסאות בלשון רש"י.

(23) נסמנו לעיל הערה 15.

(24) וליתא בדפוס שני וא' מכת"י רש"י (שתח"י). ברא"ם (ושפ"ח) מפרש דאליך ויתן לך ברכת אברהם מיבעיא ל' לא את ברכת אברהם, דמשמע

(18) ולהעיר מיה"י (מח, ג): ויברך אותי ומפרט הברכה בכתוב שלאח"י. להנני מפרך גר ונתתי את הארץ הזאת לזרעך אחר"ך גר'.

(19) להעיר מרש"י ד"ה שוכב עלי' (יצא כח, ג). "עד" קשה לפי ביאור הבאר יצחק שם, דהויל לרש"י להעתיק גם התיבות, ויתן לך'.

(20) אבל להעיר מהגירסא בכמה כת"י רש"י יהיו כל הברכות האמורות לאברהם בשבילך. ולהעיר גם מהגירסא בדפוס שני וכת"י רש"י הגיל (הערה ד), שמשמע לכאורה, שאעפ"ך לגוי גדול

ה. דער ביאור בכל זה:

די שוועריקייט וואס רש"י באווארנט אין פסוק איז:

ווען די תורה דערציילט וועגן א ברכה וואס עמעצער האט באקומען, שטייט בדרך כלל דערביי די סיבה וועס אויף דעם, אדער דאס איז מובן מעצמו. אזוי ווי מ'געפינט ביי דער פריער-דיקער ברכה וואס יצחק האט געגעבן, אז יצחק האט געזאגט²⁵ „הנה נא זקנתי וגו' עשה לי מטעמים וגו' בעבור תברכך נפשי בטרם אמות“; עדין ביי די ברכות וואס דער אויבערשטער האט גע- בענטשט יצחק'ן ווען ער האט געזאגט²⁶ „גור בארץ הזאת“, אז דאס איז צוליב דעם וואס „ה' דעתו (של יצחק) לרדת למצרים כו“²⁷. עדין ביי די ברכות וואס נאך דער עקידה, וואו עס שטייט²⁸ אז דאס איז „עקב אשר שמעת בקולי“ וכי"ב בכו"מ.

בנדויד אבער איז אין פסוק ניט אנגע- דייטעט — און ס'איז אויך ניט מובן מעצמו — צוליב וועלכן טעם האט יצחק איצט געבענטשט יעקב'ן²⁹.

בשלמא די ברכה „ואל שדי יברך אותך ויפרך וירבך והיית לקהל עמים“,

קען מען פארשטיין: היות אז יצחק האט יעקב'ן געשיקט צו טאן א שידוך, האט ער דערפאר אים געבענטשט אז „ואל שדי יברך אותך ויפרך וירבך גו“³⁰; וואס פאר א שייכות האט אבער דער- מיט דער המשך, ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך לרשתך את ארץ מגורייך? [אויב „ברכת אברהם“ מיינט ירושת הארץ, באלאנגט דאס גאר צו דער פריערדיקער ברכה פון „ויתן לך האלקים גו' משמני הארץ גו“³¹ (וואס דאס איז געווען די ברכה פון יצחק'ן צו יעקב'ן, בטרם אמות³²)].

ו: דעריבער איז רש"י מפרש אז אויך „ברכת אברהם“ איז א ברכה וואס איז בשייכות צום שידוך, ווייל דערמיט ווערט געמיינט די ברכה „ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך“ (וועלכע זיינען

30 בחזקוני פסוק ג: אריא איז קיום שטר אלא בחותמיו לפיכך ברכו אחר ברכת ויתן לך פעם אחרת מדעת היא ברכת ואל שדי יברך אותך כו'. ועדין הוא במדרש לקח טוב עה"פ. אבל מקור דרשת ר"א בכיר (פסיו, יב) הוא על הלשון „ויברך אותך“ שבפסוק א, ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו, שרץ אחיכ נאמר ויצוהו [ועפ"ז מתורצת קושית המפרשים מהו ענין „ויברך אותו“ שם, והרי נאמר לאחיו: ואל שדי יברך אותך (ראה יפ"ת שם). אבל ראה רד"ק שם: ויברך אותו והברכה היתה מה שאמר ואל שדי יברך אותך. ולכאורה כצ"ל בפשוטו של מקרא, שהרי רש"י לא פ"י בזה כלום (ולהעיר מפרשי בארשית ב, ח). ובפרט ע"פ פרשי שבהערה הבאה].

31 ראה אברבנאל כאן קושיא הי"א. ובסוף הפרשה כתב: וחזר לקיים לו אז באותה שעה הברכה אשר נתן לו כאמרו ויתן לך את ברכת אברהם וגומר לרשתך את ארץ מגורייך. אבל לפי פרשי שם (כו, לג) כבר קיימו לפניו (וראה יפ"ת לכיר הגיל). 32 ברשבים (ועדין בחזקוני) עה"פ לרשתך את ארץ מגורייך: מאחר שלא תקח אשה מבנות כנען שהם עבדים כמו שזוה אברהם ליצחק. אבל בפשוטו של מקרא לא מצינו בהציווי דאברהם (בס' חיי שרה) שזה הי' שייך לירושת הארץ.

שנטלה מזה ונתנה לזה. ולפיכך הוכרח לפרש שיהיו אותן הברכות עצמן האמורות לאברהם בשבילך כו'. — ולכאורה אפשר לפרש כן גם אם הי' כתוב „ויתן לך ברכת אברהם“.

25 פרשתנו כו, ביד.

26 פרשתנו כו, ג ואילך.

27 פרשי שם, ב. וגם מסיים שם (פסוק ה) עקב אשר שמע אברהם בקולי גו', אשר בא בהמשך למ"ש (שם, ג) והקמתי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך.

28 וירא כב, יח.

29 ראה אלישיב כאן, שהקשה כן: איך נתייחסו לו ברכות אלו פה. וגם בחזקוני נראה שבא לפרש מהו ענין הברכה כאן. ראה הערה הבאה.

ועד'ז אויך ביי דער ברכה, והתברכו בזרעך, דער, דרך, זאל ניט גורם זיין המעטת השם פון זיינע בנין [משא"כ די ברכות וואס זיינען נוגע אים (יעקב'ז) אליין, אויך די ברכה אז זיין שם זאל ניט נתמעט ווערן³⁶, זיינען נכלל אין דער ברכה וואס יצחק האט אים געגעבן פריער³⁷].

ז. עס איז אבער די שאלה: וואס איז יצחק'ס כוונה אין בענטשן יעקב'ן מיט די ברכות מיוחדות פון, ברכת אברהם, די ברכות זיינען לכאורה ניט מקויים געווארן בא אברהם'ען גופא?

[אין הכי נמי אז די כונת הברכות איז אויף לעתיד ודורות שלאח'ז, וויבאלד אבער אז די ברכה איז געגעבן געווארן לאברהם ווייל זיין, דרך, איז, ממעטת פויר, באצט זיך די ברכה צו דער פויר פון אברהם עצמו — און דאס זעט מען לכאורה ניט]

ווארום בא אברהם איז געבארן געווארן נאר איין זון פון שרה — יצחק, וואס דוקא, ביצחק יקרא לך זרע³⁸ (משא"כ ישמעאל ובני קטורה)³⁹. היינט ווי קען מען זאגן אז אין דער הולדה פון איין זון (יצחק) האט זיך אויסגעדרקט די ברכה פון פויר וואס האט באווארנט דעם מיעוט פון פויר דורך דרך?

ועד'ז בנוגע דער ברכה, והתברכו

א המשך ופירוט פון דער פריערדיקער ברכה, ואל שדי יברך אותך ויפרך וירבך גו', א המשך ופירוט פון — וקח לך משם אשה

— האבן א סך קינדער, (ואעשך לגוי גדול)⁴⁰ און אז זיי זאלן זיין אזוינע קינדער וואס, והתברכו בזרעך.

ער איז אבער מדייק צוצוגעבן דעם לשון, את ברכת אברהם, ווייל דא איז נויטיק ניט סתם א ברכה בשייכות צו א שידוך, (ויפרך וירבך), און (אויך) ניט סתם א ברכה וואס איז געגעבן געווארן צו אברהם'ען, נאר די ברכה המיוחדת וואס איז געווען נוגע אברהם'ען ביחוד (און דערפאר איז רש"י אויך מעתיק דעם ווארט, את):

יעקב האט געדארפט גיין אין וועג אריין, (קום לך פדנה ארם) און מ'ווייסט שוין פון פריער אז, דרך, איז, ממעטת פויר רבי" און, ממעטת את השם⁴¹, דעריבער האט יצחק מוסיף געווען: ויתן לך את ברכת אברהם, די ברכה, ואעשך לגוי גדול איז אברהם'ען געגעבן געווארן במיוחד צוליב דעם, (לך מארצך) וואס איז ממעט פויר⁴², ווי רש"י איז דארט מפרש.

33) והרי זו ברכה נוספת על משא לפנ'י יפרך וירבך, דפי (נאחד מוליד לא רק אחד, כ"א) מוליד הרבה (פרשי בראשית א, כב). אבל אין מודגש בזה גוי גדול (ולהעיר שגם בישמעאל (לך י, כ) מוסיף גוי גדול לאחר, והפרתיו אותו והרביתי אותו במאד מאד), ועד'ז אינו מודגש בהלשון והיית לקהל עמים. וראה וישלח לה, יא וברש"י שם.

34) פרשי ר"פ לך (יב, ב).

35) באלשיך מפרש דהג' דברים דהדרך ממעטת נשללו בהברכה דפסוק ג: יברך אותך בממון (ועד'ז הוא באברכנאל), יפרך וירבך — בנין, לקהל עמים — שם (ועד'ז הוא בספורנו עה"פ).

אבל בפשוטו של מקרא: א) נוגע לא רק תוכן ברכות אלו כ"א שהם ברכת אברהם. כהמשך לשון רש"י (ולכן נוגע פסוק ד), וכדלקמן בפנים. ב) ב'

הענינים דממון ושם לעצמו אינם שייכים כאן, כדלקמן בפנים.

36) ועד'ז בממון.

37) כז, כט — יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים הוה גביר לאחריך גו'. ואי"צ לאומרו עוה"ס לפני הליכתו בדרך, משא"כ באברהם שהיתה הברכה הראשונה.

38) וירא כא, יב.

39) ראה חזקוני שם. רמב"ן ר"פ תולדות. טור הארוך ופענח רזא ח"ש כה, ה. ולהעיר מפירוש (המיוחס ל)רש"י דהיא בתחלתו.

יעקב'ן איז געווען בלויז מיט דער כוונה צו טאן דאָרט אַ שידוך — ניט בכדי צו אַנטלויפן פון עשיו, ווייל דאָס האָט רבקה (בפשוטו של מקרא) ניט מגלה געווען צו יצחק'ן.

מ'קען ניט מחלק זיין, אַז יצחק'ס שידוך האָט געמוזט קומען דורך אַ שליח ווייל יצחק איז געווען אַן עולה תמימה⁴⁴ (צוליב דער עקידה) און האָט דערפאַר ניט געקענט אַרויסגיין פון אַי (משא"כ יעקב וואָס האָט יע געקענט אַרויסגיין) — ווייל, בפשוטו של מקרא, איז ניט דאָס געווען דער טעם וסיבה פאַרוואָס אברהם האָט ניט געוואָלט לאָזן יצחק'ן גיין אַליין אין ארם נהריים⁴⁵; און ערשט שפעטער איז צו יצחק'ן נתגלה געוואָרן אַז ער איז אַן עולה תמימה ואין חוצה לארץ כדאי לך⁴⁶.

אַט די שאלה⁴⁷, פאַרוואָס האָט יצחק יע געשיקט יעקב'ן, פדנה ארם⁴⁸ ווערט פאַרענטפערט דערמיט וואָס יצחק האָט מוסיף געווען, ויתן לך את ברכת אברהם — ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך⁴⁹:

בזרעך — מען געפינט ניט לכאורה אַז דאָס זאָל מקוים ווערן באַ בני אברהם עצמו; ואדרבה, (לבד זה וואָס דוקא ביצחק יקרא לך זרע, כנ"ל), נאָך איידער יצחק איז געבאָרן געוואָרן איז וועגן ישמעאל געזאָגט געוואָרן⁵⁰, והוא יהי פרא אדם ידו בכל ויד כל בו⁵¹ — הכול שונאין אותו ומתגרין בו⁵².

דעריבער איז רש"י ממשך, יהיו אותן ברכות האמורות בשבילך⁵³; די ברכות וועלכע זיינען געזאָגט געוואָרן לאברהם, זיי עצמן וועלן זיין צוליב יעקב'ן — דוקא באַ אים וועלן זיי נתקיים ווערן בפועל. און ווי ס'איז טאָקע געווען בפועל, אַז באַ יעקב'ן זיינען געבאָרן געוואָרן די י"ב שבטים⁵⁴, וואָס אין דעם גופא איז שוין ניכר די התחלה און יסוד פון אַ גוי גדול — מען זעט פעולת הברכה וועלכע באַוואַרנט ושוללת דעם מיעוט פון פיר דורך דרך⁵⁵.

ה. ויש לומר עוד אַז מיט דעם פאַר-ענטפערט רש"י נאָך אַ שאלה אין פשוטו של מקרא: ווי קומט דאָס אַז יצחק האָט יעקב'ן אַליין געשיקט, פדנה ארם וגו' וקח לך משם אשה⁵⁶ — און האָט זיך ניט נהג געווען ווי זיין פאָטער אברהם, וואָס האָט געשיקט אַ שליח און אים אַנגעזאָגט⁵⁷, ולקחת אשה לבני משם⁵⁸ זי וואָרעם דאָס וואָס יצחק האָט געשיקט

(45) וכ"כ בבבארא מהרא"י, חידושי ופי' מהרי"ק.

אוה"ח עה"ס.

(46) פרש"י פרשתנו כו, ב.

(47) בפ' ח"ש. שפ"ז מוכנת האריכות בהכתוב ופרש"י שם (כד, ז) — ראה לקרש חט"ז ע' 158. וראה שם ע' 201.

(48) ראה לקרש שם ע' 203 הערה 29, וש"נ.

(49) בפשוטו של מקרא מצינו שינוי בין השידוך ביצחק והשידוך ביעקב, דאָסל יצחק אמר אברהם (שם כד, ד) כי אם אל ארצי ואל מולדתי תלך, משא"כ ביעקב שיצחק פירט, ביתה בתואל אבי אמך וקח לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך⁵⁹ (וראה רש"י רצא כט, יז; שהיו הכל אומרים שני בנים לרבקה כ"ר). אבל לכאורה אין לתרץ עפ"י הטעם לשליחות יעקב, כי אדרבה, לפי זה דברור הענין יותר קל יותר לסמוך על שליח להביא לאי מבנות לבן.

(40) לך טז, יב ובפרש"י.

(41) וראה גם פרש"י רצא כח, טו: מה שהבטחתי לאברהם על זרעו לך הבטחתי כ"ר. וראה לקמן בפנים ספ"ח ט.

(42) ורבתינו דרשו עם כל שבט נולדה תאומה ועם בנימין תאומה תהיה (רש"י וישלח לה, יז, וראה רש"י וישב לו, לה).

(43) ח"ש כז, ז.

(44) ראה גם אלישך כאן: ושית כ"ר למה אגרע ממך כ"ר ואחתי תצוה ללכת לחזיל כ"ר.

ישמעאל'ן, און אזוי אויך דאס וואס איז געזאגט געווארן וועגן עשיו, האבן קיין שייכות ניט צו דער ברכה מיט וועלכער דער אויבערשטער האט געבענטשט אברהם.

י"ד. עפ"ז איז מובן אויך דער המשך וסיום הכתוב: ויבאלד אז יעקב גייט אוועק פון א"י און בויעט זיין בית אין חו"ל, ואדרבה די ברכה פון „גוי גדול“ איז ביי אים פארבונדן דוקא מיט זיין אוועקגיין בדרך (קיין חו"ל), דאקעגן עשיו בלייבט אין א"י, קען מען דעריבער מיינען אז עשיו בלייבט דער מחזק אין א"י —

איז יצחק מוסיף, לרשתך את ארץ מגורך אשר נתן אלקים לאברהם. ואדרבה, ויבאלד, אותן ברכות האמורות בשבילך ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך איז מובן ופשוט אז דער ארץ, אשר נתן אלקים לאברהם געהערט דוקא און נאך צו יעקב וזרעו אחרייו.

זייענדיק, אותו הגוי ואותו הזרע, איז בלויז צו זיי געגעבן געווארן דער ארץ.

יא. נאך אז ענין איז דער ברכה פון יצחק, יהיו אותן ברכות אמורות בשבילך ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך — וואס איז שייך במיוחד צו דער ברכה, ואעפ"ך לגוי גדול והתברכו בזרעך:

דער לשון הברכה, ושמת י את זרעך כעפר הארץ גוי אדער, ככוכבי

סבור כר. כיון שעמד יעקב כר ויתן לך את ברכת אברהם ברכה שברך את אברהם כר כר הוא מקיימה כר. ע"ש.

(56) ראה גם אלשיך: עוד ה' אפשר (אלא שהוא מפרש שזהו כללות המכוון בפסוק זה).

(57) ועפ"ז מובן בפשטות מה שאמר, אשר נתן אלקים לאברהם — דלכאורה מיותר, כקושיית האלשיך שם.

דאס וואס דער אויבערשטער האט געבענטשט אברהם'ען, ואעפ"ך לגוי גדול איז געווען פארבונדן מיטן ענין פון „לך לך“⁵⁰, צוליב (און בשכר) די הליכה בדרך כו"ו — דערפאר האט יצחק געשיקט יעקב, קום לך סדנה ארם ביתה בתואל גוי וקח לך משם אשה, אין זכות פון דער הליכה וועט ער באקומען די ברכה פון „ואעפ"ך לגוי גדול“⁵² (והתברכו בזרעך).

ט. עס ווערט אבער די שאלה: מגעפינט אז אויך ישמעאל איז געבענטשט געווארן פון דעם אויבערשטן מיט דער זעלבער ברכה⁵³: „ברכתי אותך והפריתי אותך והרבותי אותך במאד מאד שנים עשר נשיאים יוליד ונתתיו לגוי גדול“ — היינט אין וואס באשטייט דער יתרון מיוחד און דער ברכה צו יעקב'ן? נאכמער שווער איז וואס נבואת השם איז עשו אלס „גוי ווערט פארגליכן צו יעקב'ן — „שני גוים“, „שני לאומים“?

דעריבער איז רש"י מוסיף, ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך. משא"כ⁵⁴ די ברכה בשייכות צו

(50) להעיר מהמ"ד (ר"ה טו, ב) אף שינוי מקום דכתיב ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך והדר ואעפ"ך לגוי גדול. אבל ראה פרש"י לך טו, ג. וראה הערה הבאה.

(51) לכאורה מפשטות פרש"י בר"פ לך משמע שהברכה ואעפ"ך לגוי גדול היא ע"י יצאתו לא"י, לא ע"י — לך לך, אבל א' רש"י לא מתקין שם התיבות „אל הארץ“ (ב) מדיק, ושם בניגוד לזכאן (אי אתה זוכה) — ההליכה מכאן ולא זכות „הארץ“.

(52) ולהעיר מאמירת הקב"ה ליעקב כשיריד למצרים (ויגש מו, ג) כי לגוי גדול אשימך שם.

(53) לך יו, כ. ושם טו, יו"ד: הרבה ארבה את זרעך ולא יספר מרוב. ובפ' וירא כא, יג: וגם את בן האמה לגוי אשימנו כי זרעך הוא. ושם, יח: לגוי גדול אשימנו.

(54) פרשטנו כה, כג. וראה פרש"י וישלח לו, ז.

(55) ראה גם אגדת בראשית עפ"ב: כיון שעמד ישמעאל והוליד שנים עשר נשיאים כר ה' אברהם

ברכה, והתברכו בזרעך כל גויי הארץ.
אז דאס וועט זיין אין אן אופן אז מזועט
זיך בענטשן מיט זיי אלס „זרעך“ —
דיינע קינדער, די קינדער פון אברהם.

און דאס איז געווען ברכת יצחק, ויתן
לך את ברכת אברהם — ואעשך לגוי
גדול והתברכו בזרעך, יהיו אותן ברכות
האמורות בשבילך ממך יצא אותו הגוי
ואותו הזרע המבורך, אז דער, ואעשך
לגוי גדול. זאל זיך ארויסזאגן נאר ביי
יעקב, און ווי מיר זעען, אז כל ישראל
ווערן אנגערופן שבטי ישראל (בני
ישראל) על שם יעקב; ועדו דער
והתברכו בזרעך — אלס קינדער פון
יעקב.

(משיחת ש"פ תולדות תשל"א)

השמים, וכחול אשר על שפת הים
(ועדו די תחילת הברכה וואס יצחק
האט געזאגט יעקבין דא „וירבך“)
ברענגט ארויס דעם ריבוי עצום בכמות
פון די קינדער וואס וועלן ארויסקומען
פון אים, עס איז אבער אין דעם ניט
ניכר זייער שייכות והתייחסות צו אים,
אז זיי ווערן אנגערופן על שמו.

משא"כ די ברכה „ואעשך לגוי גדול“
וואו ס'איז מודגש, אז אלע ילדים ויוצאי
חלציו ווערן נתייחס צו אים, אז ער איז
דער „גוי גדול“: ועדו בנוגע דער

(58) משא"כ בנוגע לישמעאל שנאמר (לך י, כ)
ונתחיו לגוי גדול (ולא — ואעשה אותי). אבל
כירא כא, יח: לגוי גדול אשימנו. אבל ככ"א איז
ברכת אברהם, כנ"ל בפנים.

ויצא

אוועקגעגאנגען מבית יצחק אביו צו זיין
בבית לבן.

און האט זיך דארטן פארנומען מיט
„צאן לבן“, לבן'ס צאן.

ביז אַז זיין געפינען זיך בבית לבן האט
גע'פועלט' ביי אים א ירידה ממדרי-
גתו, ווי רש"י זאגט אַז יעקב האט גע-
זאגט „אם לרמאות הוא בא גם אני אחיו
ברמאות“, ד.ה. אַז ביי אים איז געווען
כביכול דער ענין הרמאות בדוגמת הר-
מאות דלבן¹⁰.

ווערט דעריבער די שאלה: ווי אזוי
איז ער דורכגעגאנגען און בייגעשטא-
נען דעם ענין הגלות? — זיכער איז דאָך
דאָס געווען דורך „הקול קול יעקב“
וועלכער איז מבטל די „ידיים“ און די
מנגדים פון יעקב ועניניו כמחז"ל איז
די שאלה „מה הי' אומר“?

אויף דעם ענטפערט דער מדרש, אַז
דאָס זיינען געווען די „ט"ו שיר המעלות
שבספר תהלים“, אַדער „כל ספר תה-
לים“: דאָס האט אים געגעבן דעם כח אַז
ער זאל קענען דורכמאכן דעם ענין
הגלות.

ב. מען דארף אָבער פאַרשטיין:
בשלמא לויט דער דעה אַז „כל ספר

א. אויפן פסוק „וישכב במקום
ההוא“ שטייט אין מדרש: „כאן שכב,
אבל כל יד שנה שהי' טמון בבית עבר
לא שכב“, און דערנאָך אַ צווייטע דעה:
„כאן שכב, אבל כל כ' שנה שעמד בביתו
של לבן לא שכב“ (ווי עס שטייט „ותדד
שנתי מעיני“).

ווייטער איז ער ממשיך אין מדרש
„ומה הי' אומר? ר' יהושע בן לוי אמר
ט"ו שיר המעלות שבספר תהלים, מאי
טעמי, שיר המעלות לדוד לולי הי' שהי'
לנו יאמר נא ישראל, ישראל סבא (יעקב
אבינו). ר' שמואל בר נחמן אמר כל ספר
תהלים הי' אומר, מה טעם, ואתה קדוש
יושב תהלות ישראל, ישראל סבא“.

דער פשט איז דער שאלה „ומה הי'
אומר“ קען ניט זיין „מיט וואָס איז יעקב
אבינו געווען פאַרנומען בבית לבן“

ווייל עס שטייט בפירוש אַז ער האט
געאַרבעט מיט צאן לבן בכל כחו' ביז
„ביום גר' בלילה ותדד שנתי מעיני“ —
נאָר די שאלה איז: וואָס האט יעקב
געזאָגט (מתפלל געווען, געלערנט) כדי
צו קענען איבערקומען די שוועריקייטן
אין חרין ובבית לבן?

זייענדיק בבית לבן איז דאָך יעקב גע-
ווען אין אַ מעמד ומצב של גלות, ער איז

(7) להעיר אשר צאן הוא גם מלשון יציאה (מחור
ליעקב — קדושה (תרא' פרשתנו כג, ג. תרח' שם
לח, ב. וישלח לט, ג ואילך)).
(8) ע"ד מ"ש באברהם (לד יב, יא) ויהי כאשר
הקריב לכבד מצרימה וגו' (ראה תורת הבעש"ט בזה
— הובא במאור עינים ס"פ שמות).
(9) עה"פ פרשתנו כט, יב.
(10) ראה סה"פ עת"ר ע' עג. ולהעיר מדי' פדה
בשלום תרס"ח, תשי"ג.
(11) ב"ר פס"ה, כ.

(1) פרשתנו כח, יא.
(2) ב"ר פס"ח, יא. וראה גם ב"ר פס"ד, יא.
(3) פרשתנו לא, מ.
(4) תהלים קכד, א.
(5) שם כב, ד.
(6) פרשתנו לא, ו. ועד שלמדין הלכה למעשה
מיעקב שמועל „חייב לעבוד בכל כחך (רמב"ם סוף
הל' שכירות. טושי"ע ח"מ ס"ס שלו. שו"ע אדה"ז
ח"מ הל' שאלה ושכירות ס"כ).